

گلستانی ها با ابتکاری جدید فاصله مزرعه و بازار را کوتاه می کنند

«کشت قراردادی» برای احیای پنبه

گزارش

شیما جهان بخش گروه ایران زمین

برسد و کشاورز هزینه‌های تولید را در برابر درآمد حاصل از فروش محصول قرار دهد.

احیای پنبه از مزرعه تا بازار

ابراهیم هزارجریبی، رئیس سازمان جهاد کشاورزی گلستان، در گفت‌وگو با «ایران» از تدوین و اجرای برنامه احیا و توسعه زنجیره تولید پنبه در استان خبر می‌دهد؛ برنامه‌ای که قرار است احیای این محصول را به افزایش سطح زیرکشت محدود نکند و حلقه‌های تولید، فرآوری و بازار را به یکدیگر نزدیک‌تر کند.

هزارجریبی با اشاره به جایگاه پنبه در اقتصاد کشاورزی گلستان می‌گوید: «این محصول به دلیل نقش خود در تولید، اشتغال و ایجاد

ارزش افزوده، از محصولات مهم استان به شمار می‌رود و احیای آن نیازمند برنامه‌ای است که مجموعه زنجیره تولید، از مزرعه تا فرآوری و بازار را دربرگیرد.» به گفته این مسئول، یکی از محورهای اصلی این برنامه، توسعه کشت قراردادی است؛ شوه‌ای که می‌تواند بخشی از دغدغه‌های تولیدکنندگان را در فرآیند تولید کاهش دهد، چرا که در آن، ارتباط میان کشاورز و بخش‌های مختلف زنجیره، از تأمین نهاده و حمایت‌های فنی تا بازار مصرف از ابتدای کار شکل می‌گیرد.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی گلستان با تأکید بر اینکه در سال زراعی جاری برای اجرای برنامه احیا و توسعه زراعت پنبه، ۱۳۰ میلیارد ریال اعتبار از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به استان اختصاص یافته است، می‌افزاید: در همین چارچوب، کشت قراردادی پنبه با مشارکت شرکت «پیشگامان پایدار» در سطح هزار هکتار از اراضی استان در حال اجراست.

کشت قراردادی اولین گام در مسیر احیای زنجیره تولید

رئیس سازمان جهاد کشاورزی گلستان، کشت قراردادی را اولین گام در مسیر احیای زنجیره تولید پنبه می‌داند و معتقد است: «برای رسیدن به نتیجه پایدار، مجموعه‌ای از اقدامات مکمل نیز ضروری است. با پیگیری‌های انجام شده، افزایش

بعد از سال‌ها، پنبه بار دیگر به بخشی از زمین‌های کشاورزی گلستان بازگشته است؛ اما این بار مسأله فقط افزایش سطح زیرکشت نیست. پرسش اصلی این است که آیا می‌توان محصولی را که به دلیل هزینه بالای تولید و دشواری برداشت، به تدریج جای خود را به کشت‌های رقیب داده بود، دوباره به یک انتخاب اقتصادی برای کشاورز تبدیل کرد؟

پنبه سال‌هایی که محصولات مهم کشاورزی گلستان بود، اما افزایش هزینه‌های تولید، دشواری برداشت و جذاب‌تر شدن برخی کشت‌های رقیب، سطح زیرکشت آن را کاهش داد. پشت این تغییر، بیش از هر چیز یک تصمیم اقتصادی قرار داشت؛ کشاورزی که باید میان محصولی پرهزینه و کشت‌هایی با بازده مطمئن‌تر، یکی را انتخاب می‌کرد.

قراردادی پنبه از سوی دولت در دستور کار قرار گرفته؛ مدلی که قرار است بخشی از ریسک تولید را از دوش کشاورز بردارد. در این شوه، پیش از آغاز کشت، میان کشاورز و طرف قرارداد درباره بخشی از نیازهای تولید و مسیر فروش محصول، از تأمین نهاده و خدمات فنی تا خرید محصول در پایان فصل، توافقی می‌شود. به این ترتیب، قرار است رابطه میان مزرعه و بازار از ابتدای تولید شکل بگیرد، نه زمانی که محصول برداشت شده و کشاورز باید تازه برای فروش آن تصمیم بگیرد.

امسال این طرح در هزار هکتار از اراضی گلستان با مشارکت شرکت «پیشگامان پایدار» در حال اجراست. برای برنامه احیا و توسعه زراعت پنبه نیز، ۱۳۰ میلیارد ریال اعتبار از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به استان اختصاص یافته است. با این حال، این اعداد به تنهایی نمی‌توانند موفقیت طرح را تضمین کنند. آزمون زمانی آغاز می‌شود که فصل کشت و برداشت به پایان

صرف انعقاد قرارداد نمی‌تواند موفقیت کشت را تضمین کند

اهمیت تعهد خریدار برای جامی، تنها یک ملاحظه نظری نیست؛ او به تجربه یکی از طرح‌های کشت قراردادی پنج در سال‌های گذشته اشاره می‌کند که به دلیل عمل نکردن شرکت طرف قرارداد به تعهد خرید محصول، به نتیجه مطلوب نرسید.

از نگاه مدیرعامل تعاون روستایی گلستان، این تجربه نشان می‌دهد صرف انعقاد قرارداد نمی‌تواند موفقیت کشت قراردادی را تضمین کند. کشاورز باید بداند شرکتی که در ابتدای فصل برای تولید بیا و قرارداد می‌بندد، در پایان فصل نیز در بازار حضور دارد و به تعهد خود برای خرید محصول عمل می‌کند. در غیر این صورت، قرارداد نه تنها ریسک بازار را از بین نمی‌برد، بلکه می‌تواند اعتماد تولیدکننده به این شوه را از نیز کاهش دهد. این موضوع درباره پنبه اهمیت بیشتری دارد؛ محصولی که علاوه بر هزینه بالای تولید، به حلقه‌های بعدی زنجیره و صنایع وابسته است.

چرا پنبه به قرارداد نیاز دارد؟

جامی، پنبه و دانه‌های روغنی را از گزینه‌های مناسب برای توسعه کشت قراردادی در گلستان می‌داند و می‌گوید: «هزینه تولید این محصولات بالاتر و پنبه‌کار از تهیه بذر، کود و سم تا مراقبت از مزرعه و برداشت، هزینه‌های قابل‌توجهی متحمل می‌شود.» به گفته او، تأمین این هزینه‌ها می‌تواند فشار مالی زیادی به تولیدکننده وارد کند. در چنین شرایطی، اگر بخشی از هزینه‌های تولید در قالب قرارداد تأمین شود و برای محصول تولید شده نیز در پایان فصل خریدار مشخصی وجود داشته‌باشد، بخشی از ریسک اقتصادی کشت کاهش می‌یابد. جامی درباره تفاوت پنبه با محصولی مانند گندم نیز توضیح می‌دهد: «همه محصولات کشاورزی به یک اندازه به کشت قراردادی نیاز ندارند. گندم به دلیل گستردگی سطح کشت و وجود خریدار دولتی، نیاز کمتری به این شوه دارد، اما پنبه به دلیل هزینه بالای تولید و وابستگی به صنایع پایین‌دستی، ظرفیت بیشتری برای استفاده از قرارداد دارد.»

اگر قرار

باشد کشت

قراردادی به

معنای واقعی

اجرا شود،

منابع مورد

نیاز برای

تأمین بذر،

کود، سم،

ماشین‌آلات

و دیگر

هزینه‌های

تولید باید

در اختیار

کشاورز قرار

گیرد و در

پایان فصل

نیز خریدار

به تعهد خود

برای خرید

محصول

عمل کند

واسطه‌ای میان مزرعه و صنعت

در سال‌های گذشته نیز افرادی با پرداخت پیش‌پرداخت یا تأمین بخشی از هزینه‌های تولید به پنبه‌کاران کمک کرده‌اند، اما به گفته جامی، این حمایت‌ها به تنهایی نتوانسته‌اند به افزایش پایدار سطح زیرکشت پنبه منجر شوند. تفاوت کشت قراردادی با این نوع حمایت‌ها در آن است که رابطه میان کشاورز، تأمین‌کننده منابع و صنعت باید از ابتدا در قالب قراردادی روشن تعریف شود و مسئولیت خرید محصول نیز مشخص باشد. این مقام مسئول با تأکید بر اینکه تعاون روستایی در همین نقطه اعلام آمادگی کرده است، می‌گوید: «اگر صنایع وارد زنجیره تولید شوند و مسئولیت خرید محصول را بپذیرند، تعاون روستایی می‌تواند به عنوان واسطه یا عامل اجرایی میان کشاورز و صنعت فعالیت کند.»

به گفته او، این مجموعه می‌تواند با همکاری سازمان جهاد کشاورزی، شرکت خدمات حمایتی کشاورزی و صنایع مرتبط، ارتباط کشاورزان با واحدهای صنعتی را تقویت کند تا محصول تولید شده در پایان فصل مسیر مشخصی برای فروش داشته‌باشد و منافع تولیدکننده نیز در این زنجیره حفظ شود.

قیمت

حلقه‌ای که نمی‌توان نادیده گرفت
در کنار تأمین مالی و تعهد خرید، قیمت نیز یکی از عوامل تعیین‌کننده در تصمیم کشاورز است.

آزمون اصلی بعد از قرارداد آغاز می‌شود

اکنون کشت قراردادی پنبه در هزار هکتار از اراضی گلستان آغاز شده و برای برنامه احیای زراعت پنبه نیز، ۱۳۰ میلیارد ریال اعتبار اختصاص یافته است. این اعداد، شروع یک برنامه را نشان می‌دهند، اما هنوز نمی‌توان درباره موفقیت آن داوری کرد. معیار نهایی، حساب و کتاب کشاورز در پایان فصل است؛ جایی که هزینه نهاده، کار و برداشت در برابر درآمد حاصل از فروش محصول قرار می‌گیرد و کشاورز باید درباره فصل بعد تصمیم بگیرد.

اگر کشت قراردادی بتواند منابع تولید را به‌موقع به مزرعه برساند، خریدار را به تعهد خود پایبند نگه دارد و قیمت و مسیر فروش را برای کشاورز قابل پیش‌بینی‌تر کند، آن‌گاه احیای پنبه از یک هدف برای افزایش سطح زیرکشت فراتر می‌رود و به یک انتخاب اقتصادی تبدیل می‌شود. در نهایت، مسأله فقط هزار هکتار زمین یا ۱۳۰ میلیارد ریال اعتبار نیست؛ مسأله این است که آیا می‌توان فاصله میان مزرعه و بازار را آن‌قدر کوتاه کرد که کشاورز دوباره بتواند روی پنبه حساب کند؟ پاسخ این پرسش، نه در تعداد قراردادها، بلکه در تصمیم کشاورز برای کشت سال بعد روشن خواهد شد.

کشاورزی که باید در ابتدای فصل درباره نوع محصول و میزان سرمایه‌گذاری تصمیم بگیرد، بخشی از همان معادله اقتصادی نیست؛ اگر هزینه‌های تولید مشخص باشد اما درآمد قابل پیش‌بینی نباشد، قرارداد نمی‌تواند تمام ریسک تولید را پوشش دهد.» از همین رو جامی ابراز امیدواری می‌کند با فراهم‌شدن سازوکارهای لازم، زمینه‌مشارکت بیشتر کشاورزان و توسعه کشت پنبه در استان فراهم شود.